

Оригинални научни рад
УДК: 811.163.41'38
316.774:81(497.11)
004.738.5:81'27(497.11)
doi: 10.5937/zrffp53-43927

СТИЛСКЕ ФИГУРЕ У ДИСКУСИЈАМА О ЛИНГВИСТИЧКИМ ТЕМАМА У ДРУШТВЕНИМ МЕДИЈИМА

Јелена Љ. СПАСИЋ¹

Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука, Јагодина
Катедра за филолошке науке

Наташа Д. СПАСИЋ²

Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за проучавање језика и књижевности

Јелена Р. ДАНИЛОВИЋ ЈЕРЕМИЋ³

Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за англистику

¹ jelenaspasic2410@gmail.com

² natasa.spasic@filum.kg.ac.rs

³ jelena.jeremic@filum.kg.ac.rs

Рад примљен: 10. 4. 2023.

Рад прихваћен: 29. 6. 2023.

СТИЛСКЕ ФИГУРЕ У ДИСКУСИЈАМА О ЛИНГВИСТИЧКИМ ТЕМАМА У ДРУШТВЕНИМ МЕДИЈИМА⁴

Кључне речи:
друштвени медији;
лингвостилистичка
анализа;
функционалности-
листичка анализа;
стилске фигуре;
фоностилеме;
семантостилеме;
синтаксостилеме;
графостилеме.

Сажетак. Комуникација путем интернета последњих деценија постаје све доминантнији облик размене информација, а развој и употреба друштвених мрежа неминовно доводе и до промена у језику. Истовремено, отвара се могућност преиспитивања и анализирања језичкостилских особености корисника ових медијума комуникације. Рад се бави лингвостилистичком анализом коментара чланова Фејсбук и Инстаграм група (*Језичке недоумице* и *Дневна доза јравойиса*), као и форума Крстарица (*Језик*), оформљених са циљем решавања језичких проблема и унапређења знања корисника. Предмет проучавања је природа објава и коментара на популарним друштвеним медијима, односно њихове језичке и стилске одлике. Циљ истраживања је уочавање и класификација индивидуалних стилских одлика, представљених кроз стилске фигуре. Грађа је груписана и анализирана на основу присуства: 1) фоностилеме у дискусијама о лингвистичким темама у друштвеним медијима; 2) семантостилеме; 3) синтаксостилеме; 4) графостилеме.

⁴ Реализацију овог истраживања финансирао је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (бр. уговора за 2023. годину 451-03-47/2023-01/200140 и 451-03-47/2023-01/200198).

Увод

Комуникацију путем друштвених медија, која поред друштвених мрежа обухвата и форуме, блогове, али и друге видове размене информација, одликује формирање посебног језичког варијетета. Језик друштвених медија је језик у писаној форми који често има одлике разговорног стила и који одступа од језичког стандарда, а карактерише га нестандардна лексика и употреба емотикона (Слијепчевић и Новокмет, 2012, стр. 200).

Предмет нашег рада биће лингвостилистичка анализа и класификација примера груписаних према најчешћим стилским фигурама присутним у дискусијама у друштвеним медијима на популарне лингвистичке теме. На основу података прикупљених из објава утврдили смо на који начин и којим стилским и „уметничким средствима“ корисници друштвених медија вербализују своје ставове на Инстаграму, Фејсбуку и различитим форумима.

Према нашим сазнањима, научнопопуларни дискурс лингвистичке оријентације до сада није био анализиран са стилског аспекта у србистичкој литератури, а представља релевантну тему истраживања, будући да комуникација на интернету утиче и на развој говорних навика говорника српског језика, нарочито млађих генерација. Овај вид дискурса често изазива бурне реакције код реципијената, сходно томе што супротставља научно утемељене истине увреженом мишљењу и дубоко укоренењем предрасудама, о чему сведоче полемике које се могу наћи на разним веб-страницама, али и друштвеним мрежама. У оквиру тематског зборника *Језик, књижевност, комуникација: језичка истраживања* објављено је неколико радова посвећених онлајн комуникацији, и то: о језичким недоумицама корисника друштвене мреже Фејсбук (Слијепчевић и Новокмет, 2012, стр. 199–211), о комуникацији младих на друштвеним мрежама (Pavlović i Vulić, 2012, стр. 187–198) и о језичком идентитету у комуникацији на друштвеним мрежама у Србији (Stamenković i Vlajković, 2012, стр. 212–224).

Методологија и исцјуак

Истраживање је спроведено у другој половини 2022. године. Грађа за рад преузета је са следећих веб-страница: 1) *Дневна доза љравойиса* (Инстаграм, преко 200.000 пратилаца; у даљем тексту: ИГ); 2) група *Језичке недоумице* (Фејсбук, преко 50.000 чланова; у даљем тексту: ФБ); 3) форум *Језик* (Крстарица; у даљем тексту: ФК). Настојали смо ка томе да извори буду различити и да то буду они извори који на основу бројности корисника и учесталости објава чине релевантан корпус, а према општеприхваћеном мишљењу више одговарају младима (Инстаграм), средњој и старијој генерацији (Фејсбук) и онима који активно користе интернет, али нису нужно заговорници друштвених мрежа (Крстарица). Примери су издвојени из сваког појединачног извора (по 50 из сва три, укупно 150) и груписани на основу језичкостилских средстава, а затим је извршена и њихова анализа. Уједно, анализом објава и коментара на друштвеним медијима у оквиру дискусија о лингвистичким темама најпре су издвојене стилеме, онеобичајене језичке јединице, а потом је анализирана њихова стилогеност у датом контексту, односно стилистичка уређеност, афективна обојеност, изражајност, експресивност (Ковачевић, 1995, стр. 21–22).

Анализа и дискусија

Лингвостилистика изучава стилеме са становишта њихове структуре, али и са становишта њиховог функционисања у појединим текстовима, као и у језику уопште (Катнић-Вакаршић, 1999, стр. 110). Према типу језичке јединице, која је онеобичена, стилеме се деле на фоностилеме, морфостилеме, семантостилеме, синтаксостилеме, текстостилеме и графостилеме (Ковачевић, 2021, стр. 287).

Фоностилеме

Фоностилематска онеобичења карактеристична су за разговорни језик, као и за репрезентолошки дискурс, нарочито за навођење туђег говора (Ковачевић, 1998, стр. 12).

Употребом алонжмана⁵ истиче се емотивни став говорника, исказ постаје афективно обојен, а дијалог о лингвистичким темама у друштвеним медијима добија призивок свакодневних разговора:

⁵ Алонжман је звучна фигура која настаје продужавањем изговора гласова, што је одлика разговорног језика и говора деце (Потић, 2008, стр. 116).

„I to je takoооо“ (ИГ);⁶ „jooj divno!“ (ИГ); „Pihhh...“ (ИГ); „Дефинитивно са италијанским изговором сте у вееееликој завади“ (ИГ); „Тоооооо. Znam i da je pravilno Al PaČino, ali ne želim!“ (ИГ); „bindzujem’ ----idddii, more...“ (ФК); „Pa tako stoji i u Ustavu, ali aj etoo pisem latinicom jr mi je tako zgodnije“ (ФК); „Iidemo sestro“ (ФК); „Сссссс....“ (ФБ)

Имитација⁷ доприноси говорној карактеризацији, а у нашем корпусу реализује се узвиком којим се подражава смех, и то подражавањем страног језика:

„Kakav li ce biti pravopis iz 2022 ...*lele bate hahhh*“ (ИГ); „Finski mi deluje kao da se neko zeza *’pittti pokko jumi ajoke mkkavvi*“ (ФК)

У дискусијама о лингвистичким темама ретко се јавља апокопа,⁸ која је рестриктивни стилем настао редукцијом завршне фонеме, а у писаној комуникацији има функцију подражавања усменог разговорног језика у туђем говору:

„Mostarac lijepo objasnio. *’Bola*, ne možeš za *’metar i po’* reći *’polo dva metra*!“ (ФБ)

Свесна и сврсисходна игра звучача и значења с хумористичним ефектом остварена је каламбуром,⁹ и то се адаптирање англицизма *лајкујем*, на основу сличног гласовног склопа, доводи у исту раван с топонимом *Лајковац* у оквиру поређења по сличности:

„Lajkujem kao da sam iz Lajkovca“ (ФК)

Семантостилеме

У семантостилеме спадају метафора, метонимија и синегдоха, као основни тропи, а поред њих још и поређење, епитет, еуфемизам, персонификација, алегорија, иронија, хипербола, литота, перифраза (Вуковић, 2000, стр. 81). Метафора¹⁰ се у нашем корпусу јавља једино у виду лексичке метафоре, метонимија је такође ретка и остварена је само у виду просторне

⁶ Примери су у раду наведени оригиналним писмом и са свим особеностима како је то било у извору.

⁷ Имитација је стилска фигура која се остварује подражавањем говорног поређења у говору лика, што доприноси његовој карактеризацији (Потић, 2008, стр. 117).

⁸ Апокопа се заснива на изостављању гласа, слога или слогова на крају речи, што се у писању понекад бележи апострофом (Вагић, 2012, стр. 58).

⁹ Каламбур је „игра ријечи која се темељи на сличности звука и различитости значења“ (Ковачевић, 2000, стр. 222).

¹⁰ Метафора је стилска фигура која настаје заменом једне речи другом према значењској сродности или аналогји (Вагић, 2012, стр. 187).

метонимије, а једина семантостилиема која се издваја учесталашћу употребе је иронија. Примери за тмезички каламбур су малобројни, али се издвајају својом стилогеношћу.

Комуникација на интернету представља писани вид комуникације који је најближи разговорном стилу, нарочито на лексичком нивоу (Višček, 2014, стр. 95). Лексичка метафора,¹¹ која се јавља у дискусијама у друштвеним медијима, припада жаргонском слоју лексике. Корисници друштвених медија користе лексичке метафоре које су честе у свакодневној комуникацији, те немају јачи стилски ефекат, већ доприносе истицању афективног става и живости дискусије:

„Ето и ја *opalih*“ (ФК); „Ал се колонаши узбунили, тема само *џриџи!*“ (ФК); „*Џобани* и *овце* [→ политичари и народ]“ (ФБ); „*Ovi ljudi koji se podsmevaju, dno!*“ (ФБ); „*Ja sam dinosaurus*, pa ne mogu da prstima nabodem ono na smartovima..“ (ФК)

Генитивна метафора¹² ретка је у научнопопуларној комуникацији у друштвеним медијима, али поседује знатно виши степен стилогености, јер омогућава да се две слике виде у једној. Метафорично употребљена управна реч синтагме и именица у функцији неконгруентног атрибута доводе се у однос посесивности, чиме се живо дочарава изразито позитиван или изразито негативан став који аутор има о појму који сликовито дочарава формом генитивне беспредлошке метафоре:

„Језик и писмо су *име и џрезиме нарoга!*“ (ФК); „*Pa ovaj link je pravo blago, nebrušeni dijamant šinterneta*“ (ФБ)

Најчешћи вид метонимијског преноса значења у нашем корпусу је просторна метонимија,¹³ која омогућава сажето изражавање, али нема јачи стилски ефекат, а једним примером заступљена је каузална метонимија типа „средство радње → човек који врши ту радњу“, која асоцира на усмено народно стваралаштво:

„*Zadnja klupa* [→ они који седе у задњој клупи] *napolje!*“ (ИГ); „*Deutschland* [→ немачки језик] *ubedljivo*“ (ФК); „*Mi smo na granici Istoka i Zapada*“ (ФК); „*i ne razumem zašto se ne digne kuka i motika* [→ људи

¹¹ Лексичка метафора подразумева изостављање појма који се пореди и поредбене речце, при чему се поредбена конструкција своди само на метафоричну реч (Ковачевић, 2000, стр. 27).

¹² Генитивна метафора има форму генитивне беспредлошке синтагме у којој синтагматски надређена реч исказује фокус, а подређена лексема исказује оквир метафоре (Ковачевић, 2000, стр. 34).

¹³ Метонимија је замењивање једне речи другом на основу њихове логичке блискости, временске или просторне повезаности (Вагић, 2012, стр. 199).

који раде куком и мотиком] i zašto ne polupaju RTS već jednom zbog silovanja jezika“ (ФК)

Иронијом¹⁴ се у нашем корпусу често исказује игнорантски однос према саговорнику у онлајн комуникацији, а иронијско потцртавање често се остварује преко реторског питања:

„Ја’ је једнина, а ’Ми’ множина, при чему када каžete ’Ми’, не зна се да ли се ради о двоје људи или о десеторо, *tako da bih volela da me prosvetlite*, која се заменица користи за двојину?“ (ИГ); „hvala na pojašnjenju, *inače sam debil* па nisam skontala da su skoro isti. sad znam zašto oba razumem“ (ИГ); „Vodi poreklo ’sama od sebe’? Овај, *vi bas nesto niste imali sreće sa skolovanjem*“ (ИГ); „’*Dušebrižniče*’, nije li bolje da ovladaš граматиком, ма у ком писму, за почетак?“ (ФК)

Поруке с двоструким смислом заоштравају полемички тон, истичу критику постојећег стања у нормирању српског језика, као и иронични осврт на претходни коментар:

„Mislite o tome dok matica srpska ne dopuni izdanje negde 3114. godine“ (ИГ); „Реци то Западњацима, и они да уведу у своје језике још писама, па да писање буде као шведски сто, да не буде дискриминације“ (ФК); „ma da, niko. Vi ste istraživali i niste našli nikoga...“ (ФБ); „pokajnici- npr. Ceca kad ode u manastir da se moli, ali sumnjam dal deli pare za indulgenciju“ (ФБ); „100% Срби нису видели кишу пре Турака“ (ФБ); „hvala na obavestjenju, ja mislila Marina stvarno rođena ’920te...“ (ФБ)

Иронични осврт на синтаксички калк јавља се у наслову теме *Како ти је име?* на популарном форуму, у ком долази до извртања значења питања које није у духу српског језика, већ које потиче од енглеског *What’s your name?*:

„Dobro mi je ime. Fala na pitanju. Kako je tvoje ime jel dobro?“ (ФК)

Корисници друштвених медија иронични су и када је у питању адаптација романизама заснованих на ставу Ивана Клајна да *ciao* из италијанског језика треба у српском транскрибовати као *чао*:

„Чао, чао, Ал Пачино, молим један капучино, а затим и цакузи мини, па ускачемо у ламборгини, у Версаче крпицама, и, дапче, Долче и Габана, разуме се, све то на Џанвито Роси високим потпетицама“ (ИГ); „Џао, даћете ми један каручино, молим“ (ИГ)

¹⁴ Иронија је смисаоно преосмишљавање исказа, било посредним говором било говорећи супротно од онога што се жели казати (Вагић, 2012, стр. 158).

Иронични отклон, који почива на буквализацији генитивне метафоре *неја ћириличној писма*, јавља се у оквиру реторског питања у коментару у оквиру дискусије на форуму:

„Може ли неко да ми објасни како се негује писмо, да ли га треба мазати неким кремама, или шта? Како се негује писмо у другим језицима?“ (ФК)

У тмезичком каламбур¹⁵ долази до лексичко-интонационог осамостаљивања делова једне речи, при чему каламбурске компоненте добијају сасвим ново, неочекивано значење (Ковачевић, 2000, стр. 222). Тмезички каламбур и иначе спада у ређа стилска онеобичења, па није чест ни у оквиру дискусија о лингвистичким темама, у које уноси хумор и лудичност, разбијајући озбиљан тон лингвистичке дискусије:

„to ti je izvedeno od reci PODRUM. POD kao patos i RUM kao pitje“ (ФК); „И због Усније Рецепове – Око Ниша дажд, а у Нишу суво (или *с’уво*)“ (ФБ)

Синтаксостилеме

У синтаксичке фигуре спадају оне фигуре код којих до онеобичења долази на плану израза или садржаја синтагме или реченице (Ковачевић, 1998, стр. 28). Различити аутори дају различите класификације стилема, па се тако у синтаксостилеме могу убрајати анафора, епифора, симплоха, пролепса, асиндет, полисиндет, кумулација, таутологија, параномазија, перифраза, реторско питање, антитеза, хипербола, оксиморон, елипса, анадиплоза, антитеза (Вуковић, 2000, стр. 83).

Најзаступљеније онеобичење на плану синтаксе у језику полемика о лингвистичким темама у друштвеним медијима јесте реторско питање.¹⁶ Тврдње које су срочене у форми питања исказују емотивни став аутора објаве или коментара на друштвеним медијима:

„Џему ’posrbljavanje’ stranih riječi kad imamo svoje???” (ИГ); „Јасно Вам је да ово нико неће говорити овако, јел да?“ (ИГ); „Шта ми имамо? Psovke... Ко зна да ли су и те речи наше?“ (ФК); „Чему инсистирање на психолошкињама, војницињама...? Жене неће бити суштински равноправније због тога“ (ФК); „Umesto da kao odrasle osobe koje se bave obrazovanjem dece upute tu istu decu i daju im savet?????” (ФК); „I sta s tim?“ (ФК); „Ko se nervira, dušebrižniče?“ (ФК); „šta, malo nam je 2,

¹⁵ Тмезички каламбур је подврста каламбура, игре речи која подразумева разбијање одређене сложенице на компоненте са новим значењем (Максимовић, 2010, стр. 141).

¹⁶ Реторско питање је питање на које се не очекује одговор (Багић, 2012, стр. 271).

ne razumem????“ (ФК); „A nije nas naterao?“ (ФК); „Onda i pisi kako pricas, zasto pises ako mislis da je nepravilno?“ (ФК); „Ima hiljadu primera i o tudjicama i pozajmljenim recima, ali ko ce to sve da prati i da cita?“ (ФК); „Ce mi Dodik zabrani da pisem, ili mozda Vucic?“ (ФК); „Да ли знаш да је српско писмо најсавршеније на свету а ти пишеш туђим?“ (ФК); „Ајде што нас други деле, мало је, па да им помогнемо?“ (ФК); „Значи, постоји и кинеска, јапанска, арапска, руска....абџеда или је то само могућност да се на латиници напише? Ако би ја сада написао, јоу врите нонсенсе, да ли можемо рећи Енглеска ћирилица?“ (ФК); „A to ima veze sa temom kako?“ (ФК); „Видиш, и у првом и у другом рату су ми гинули за Србију а мени да буде тешко да пишем српским писмом?“ (ФК); „Ne znam zasto uopste odgovarate?“ (ФБ); „Je l' sad razumete zašto je jedno od pravila u ovoj grupi da se koriste dijakritici?“ (ФБ); „Прихватљиво је, зашто не?“ (ФБ)

Понекад се у дискусијама о лингвистичким темама јавља и еротема,¹⁷ при чему су тврдње дате у упитном облику зарад јачег наглашавања (Станојевић, 2009, стр. 85). Еротемом се наглашава напетост и она означава то да је тензија у дискусији достигла врхунац и да учесници полемике жустро бране своје ставове о важним србистичким темама:

„A kako vi razumete šta sam ja napisala ukoliko vam je zvanično pismo isključivo ćirilica? Zašto čitate latinicu? I zašto vam je ime na profilu ispisano latinicom, ako to već nije vaše pismo?“ (ИГ); „Зашто мислиш да је, а говоримо о језику, лепо написати: Михајловић је отпутовала на конгрес у...? Зар ти не доде очи?“ (ФК); „Ја ни не знам у ком крају се уопште тако прича, осим у Београду? Можда negde u Hercegovini?“ (ФК); „K: Pa to je više sa juga Srbije. O: Pa? I jug Srbije je deo Srbije!“ (ФК)

Перифрастична конструкција¹⁸ у нашем корпусу јавља се у исказима негативне конотације, за исказивање субјективног става о предмету говора, како би се у први план истакло доминантно својство означеног појма који говорник не жели директно да именује:

„Ја хрватски језик нисам учио, нити га видео. То је латинизован српски језик. Поштујем ја туђе, ако они поштују моје. Али неко је разбијао ћириличне табле у некој нам оближој земљи [→ Хрватској]“ (ИГ); „I da su otcepljeni od BiH, kao posebna drzava niko nema pravo da im odredjuje sta se i kako, posebno ovaj nas psihopata [→ председник]“ (ФК)

¹⁷ Еротема представља низ питања на које је одговор очигледан, а најчешће је реч о посебно обликованим тврдњама које се, ради јачег наглашавања, исказују у виду питања (Станојевић, 2009, стр. 85).

¹⁸ Перифраза је стилска фигура која почива на употреби вишечланог израза уместо једне речи (Вагић, 2012, стр. 241).

Епизеуксом¹⁹ се наглашава емоционално стање говорника (узбуђење, бес), што је одлика усменог говора, а најчешће се реализује као двочлана епизеукса:

„*Jesi jesi svakako Ajde sad blago tebi da ides da cupas obrve i brijas noge, kad si manekenka, mora od neceg da se zivi*“ (ИГ); „*ahhahaha lele jeste, jeste, uvek se neka greska zavuce*“ (ИГ); „*dobro, dobro*“ (ИГ); „*Sve, sve....ali BРСАК....*“ (ИГ); „*Ne, ne moze da bidne*“ (ФК)

Трочлана епизеукса и апокопа (изостављање гласа на крају речи својствено разговорном дискурсу) исказују узбуђење, изненађење говорника:

„*Ќек, ьек, ьек - hoćete da kažete da je nePce u stvari neBce, kao malo nebo, samo se desilo jednačenje po zvučnosti?!*“ (ИГ)

Контрастирање група речи и реченица, које би потпадало под антитезу,²⁰ схваћену у реторичком смислу, спада у стилски ефектна изражајна средства (Ковачевић, 2000, стр. 206), а у нашем корпусу сигнализира полемички тон, сукобљавање ставова о лингвистичким темама:

„*Имаш ћирилично њрезиме а мрзиш ћирилицу*“ (ИГ); „*Ти њо знаш само њеоријски, а ја њирошим већ 74*“ (ФК); „*Imamo arhivske snimke na našem jeziku tokom poslednjih sto godina, lako možemo da ih poslušamo i zaključimo da bi se naši preci nasekirali da čuju naše najstrožije jezičke čistunce a kamoli nas, tzv običan narod*“ (ФБ); „*Manipulatori, lopovi, predsednici. Uzmu ti sve a onda daju na kašičicu kao oni tebi čine dobro a ti ga u zvezde dižeš kao dobročinitelja*“ (ФБ); „*Bogu hvala da i ovde ima normalnih ljudi, a ne samo jezičkih snobova*“ (ФБ)

Ексламација истиче афективни став, корисничково слагање или не-слагање с претходно изнетим тврдњама, па је стога често коришћена у жучним расправама о ћирилици, лингвистици, правописним правилима и српском писму, у којима се истичу категоричке тврдње:

„*Кад је тако како кажете зашто вам објава није ћирилична!*“ (ИГ); „*Када је тај правопис написан?! Код друга Титеее! Бог се увек пише великим словом, па и у експресивним изразима - дао Бог!*“ (ИГ); „*Брустхалтер = Грудодржач / Сисодржах а по српском грудњак !*“ (ИГ); „*Е, нек сте ми рекли!*“ (ИГ); „*Bravo! Najzad da neko to objavi!*“ (ИГ); „*Bila sam sarkastična! Da se ukine ova stranica!!!*“ (ИГ); „*Slazem se!*“ (ФК);

¹⁹ Епизеукса је узастопно понављање подударних јединица без координацијског везника у стиху или реченици (Багић, 2012, стр. 113).

²⁰ У антитези се употребом два антонима у координираном односу наглашава контраст, чиме се показује да субјекат има и једну и другу особину (Ковачевић, 2000, стр. 102), зарад наглашавања сукоба идеја и полемичког уверавања (Багић, 2012, стр. 51).

„Ако ти кажеш, нема друге?! Волим аргументоване људе!“ (ФК); „Kada perisмени daju nazive firmama!“ (ФБ); „Службено писмо у Србији је ћирилица, Устав Републике Србије члан 10!“ (ИГ); „Lingvistika је наука, ако lingvisti кажу да је ђао онда је ђао! Ако dovoljno дуго пратиш ovaj налог, skontaces да је i капућино правилно iако то никад нити је ђуо нити је izreкао!“ (ИГ); „Ра? I југ Србије је део Србије!“ (ФК); „Па и тамо живе Срби, и њима је исто писмо!“ (ФК); „Не постоји српска абецеда!“ (ФК); „Apsolutno prihvatljiva!“ (ФБ)

Реторско питање, екскламација²¹ и корекција²² спадају у фигуре које постају замена објективног говора субјективним (Zima, 1988, стр. 137). Корекција је фигура замене у којој говорник опозива оно што је привидно непромишљено казао да би уместо тога казао оно што је смисленије (Zima, 1988, стр. 152). Дефинише се као посебан облик антитезе која се гради по моделу *не А нећо Б*, а постоји и варијанта корекције остварена по моделу *годуше А да, али и Б* (Škarić, 2008, стр. 136).

Корекција типа *не А, нећо Б* јавља се у нашем корпусу са сврхом појашњења претходно реченог током дискусије на друштвеним медијима, како би се модификовало оно што саговорници нису исправно разумели, а ређе се реализује и као синонимна конструкција *не А већ Б*:

„Нисам рекао да је неисправно, нећо да не звучи лећо“ (ФК); „Rajelo mori, nije zadužbina nego zadružništvo, to sam reč ja izmislio, al' ko zna, možda i postoji“ (ФК); „не могу да се отмам од утиска да је назив теме непримерен и помало збуњујућ, јер те речи које наводимо нису заборављене (ићак их наводимо), нећо су ћо мом ћумачењу зайосћављене, скрајнуће, издећаване“ (ФК); „Nije grčka, nego, 'vjerovatno', latinska, a za latinski koren se ćuti“ (ФК); „Nije u pitanju obaveštenje, nego obrazloženje“ (ФБ); „Не мисли се на дословно заборављене речи, већ на речи које се мање користе“ (ИГ); „Nisu nelogičnosti, već pravila“ (ИГ)

Корекција типа *годуше А, али Б* јавља се у одговору на претходни коментар, као додатна модификација, прецизније семантичко одређење, како би саговорник разумео зашто је назив теме *Заборављене речи српској језика* исправан:

„оне јесу 'ретко чувене' (ретко употребљаване) у данашње време, али су некад биле много заступљеније и нису биле реткост, али постоје и

²¹ Екскламација, као фигура мисли, подразумева узвично интонирану тврдњу, при чему се не јављају формални сигнали узвичности, као што су вокатив, императив или узвик, јер се њоме нико не зове нити ословљава, већ представља облик наглашавања снаге исказа (Вагић, 2012, стр. 90).

²² Корекција је поправљање управо реченог како би мисао била прецизније исказана (Вагић, 2012, стр. 176).

речи, изрази који су својствени одређеним областима, крајевима, па би се могло тумачити да су 'заборављене'“ (ФК)

Корекција типа *догуше А да, али не и Б* јавља се са сврхом варирања прагматичког значења, за избегавање категоричког тврђења:

„Ispravno prema Klajnu, jer je tako isprva transkribovano, a ne prema italijanskom. Ovo je stranica za srpski, a ne za italijanski pravopis“ (ИГ); „Овакав приступ би могао проћи под 'Забава', али никако на теми о језику, наиме, љепота и ружноћа ријечи никако се не може поисто-вјетити са љепотом или ружноћом онога што те ријечи означавају“ (ФК); „Има, али није за јавно објављивање“ (ФК)

Апосиопеза²³ је дијалогска фигура која се у нашем корпусу јавља и као знак тобожњег присећања онога шта је говорник хтео да каже, а заправо прекида исказ да нагласи оно што следи:

„Сећам се пре годину - две кад је један корисник отворио тему на Политици о томе како би сви требало да пишемо ћирилицом. Корисник који ни сам није писао тим писмом. И онда...ух, шта сам хтела да кажем? А, да. Било би лепо да сви увек почињу од себе“ (ФК); „Stvarno, kakve veze ima migracija sa tim...“ (ФК); „Nije valjda ...bila sam u Tivatu?“ (ФБ)

Графостилеме

Категоричке тврдње изнете су уз графостилистичко истицање кључних информација верзалом, чиме се наглашава побијање тврдње. Употреба великих слова у писању је еквивалент викању у усменом говору, па је реч о експресивној функцији графостилеме, а понекад се комбинује са масним словима (болдом):

„Никад! Али, никад! Можда се у крајевима код Клајна и Шипке тако говорило, ал' код нас - НЕ!!!“ (ИГ); „Е па то је она 'sistematizacija' за којом паš језик VAPI!“ (ФК); „Та ЈАВНА је посебно важна, јер обухвата највећи део ствари, тиме би се уредило и употреба писма на телевизијама, новинама, свим јавним местима, као што су продавнице, фирме, речју, све што је изложено оку како и каже појам, јавно“ (ФК); „При чему, ПРЕ коначног дефинисања ћирилице у јавној употреби, држава би требало да 'припреми терен', једним темељним радом, и **без отвореног забрањивања латинице**, да њу, заправо, тихо потисне“ (ФК); „Она, НИЈЕ страно писмо, стицајем језичко-политичких околности

²³ Апосиопеза као фигура конструкције подразумева нагло прекидање исказа, изостављање дела конструкције, при чему се прећутано најчешће означава трима тачкама (Bagić, 2012, стр. 61).

је постала српска латиница“ (ФК); „Da li zaista ima profesora koji su PEDAGOZI, pa prodaju pismene radove deci u srednjoj & osnovnoj skoli?“ (ФК); „A što se pisama tiče: NEMA POTREBE birati. OBA su NAŠA i svako ima svoju važnost i simboliku“ (ФК); „Зашто ово питаш када је ћирилица једино званично писмо у Србији“ (ФК); „Рекох - СИСТЕМАТСКИ рад државе потиснуо би латиницу, исто онако како је постепено, и систематски наметнута. [...] Језиик је један, СРПСКИ, значи, српско је писмо и латиница (постала) и то је најбитније, а Вуковом реформом дошло је и до продора латинице, пошто се тај словни систем у односу на латиницу ни на који начин не разликује од ћириличног“ (ФК); „РУСИ НАМА НЕ МОГУ БИТИ ’УЗОП ЗА УГЛЕДАЊЕ!’“ (ФК); „Рецимо ЕДУКАЦИЈА“ (ФК); „I da, kad kazes da je nas Vuk NATERAO da koristimo unapredjen jezik, ipak se trudis da umanjis njegov znacaj“ (ФК); „Друга земља, други закони, шта ОН има да било какав предлог даје у RS?“ (ФК); „Unuci ce biti asimilirani potpuno i MOZDA ce pominjati da imaju Srpske korene“ (ФК); „I tebi govorim: procitaj prvu recenicu teksta koji si TI postavio“ (ФК); „I dalje zvonicica predlaze zakone u TUDJOJ zemlji“ (ФК); „Оно што мени посебно боде очи је она патетична реченица, НЕГА ЋИРИЛИЧКОГ ПИСМА“ (ФК); „ako ćemo pravo onda je IZAŠO sam skumu“ (ФБ); „Једино исправно је KENDOU“ (ФБ); „SVEZNALICE“ (ФБ)

Графостилемско онеобичење у виду спојеног писања није често, али је стилски веома ефектно. Афективно појачавање на плану графиције уноси језички лудизам и елементе хумора у озбиљне дискусије о лингвистичким темама:

„Ko tako kaže, *lebactisuvi*?“ (ИГ); „KOGODDAJEVLASNIKNEPISMENJE, NANANA“ (ФБ)

Графостилемска онеобичења омогућавају учесницима да у писаној форми истакну оне делове исказа који би у усменој полемици били истакнути интонацијом. Укидање белина међу речима представља посебно ефектан вид афективног наглашавања.

Закључак

Полемику о важним лингвистичким темама на друштвеним медијима одликују онеобичења на различитим језичким нивоима. Заступљене су фоностилеме које су карактеристичне за разговорни језик, међу којима су чести алонжман, имитација, док се апокопа и каламбур ређе јављају. И када је реч о семантостилемама уочавамо већу заступљеност стилема које су одлика разговорног стила и немају јачи стилски ефекат, као што

су лексичка метафора и просторна метонимија, док су стилогеније форме ређе (нпр. генитивна беспредлошка метафора).

Највећи број стилема има функцију исказивања афективне обојености исказа, потцртавања важних чињеница и заостравања полемичког тона (иронија, реторско питање, а ређе и еротема, перифраза, епизеукса, контраст, екскламација, корекција).

Онеобичењем синтаксичке форме скреће се пажња читаоца објаве или коментара на мисао која је исказана датом синтаксичком фигуром. Корекција, антитеза, реторско питање и екскламација јаче истичу исказану мисао и наглашавају афективни став према теми о којој се дискутује (употреба ћирилице, правописна правила српског језика, етимологија речи српског језика и сл.). Синтаксичко-семантичка категорија *корекције* исказује се најчешће моделом *не А него Б* са циљем ближег семантичког одређења, модификације претходно реченог, како би учесници у полемици у друштвеним медијима разумели лингвистичке чињенице. Ређе се јавља и апосиопеза, којом се наглашава неизречено.

Надаље, у онлајн дискусијама о лингвистичким темама графија постаје носилац стилских вредности, јер су велика слова еквивалент викању у усменим дискусијама, а спојено писање речи служи посебном афективном наглашавању.

Ваља истаћи још и то да озбиљан полемички тон раздијају елементи језичког лудизма на фонетском, семантичком и графичком плану. Тмезички каламбур и спојено писање речи не издвајају се по својој учесталости у нашем корпусу, али имају јачи стилски ефекат изражајности.

Литература

- Вуковић, Н. (2000). *Пушеви стилстичке идеје*. Подгорица–Никшић: Универзитет Црне Горе – Јасен.
- Ковачевић, М. (1995). Карактеристични језички поступци у оформљењу синтаксостилема. *Научни саставник слависта у Вукове дане*, 23 (2), 19–32.
- Ковачевић, М. (1998). *Стилске фиџуре и књижевни џекси*. Београд: Требник.
- Ковачевић, М. (2000). *Стилстика и драматика стилских фиџура*. Крагујевац: Кантакузин.
- Ковачевић, М. (2021). *Српски стилстичари*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Максимовић, Ј. (2010). Тмезички каламбур у антономазијским именима ликовна књижевности за децу. У: В. Јовановић и Т. Росић (ур.), *Савремена књижевност за децу у науци и настави* (149–159). Јагодина: Педагошки факултет.
- Потић, Д. (2008). Алонжман, имитација, синестезија, каламбур. У: Д. Радуновић Столић и М. Ђуричковић (ур.), *Култура јовора: христоматичка са њрактикумом* (115–121). Краљево–Алексинач: Libro companu – Висока школа за васпитаче струковних студија.

- Слијепчевић, С. и Новокмет, С. (2012). О језичким недоумицама корисника друштвене мреже Фејсбук. У: Б. Мишић Илић и В. Лопичић (ур.), *Језик, књижевност, комуникација: језичка истраживања* (199–211). Ниш: Филозофски факултет.
- Станојевић, Д. (2009). Језик и моћ медија. *СМ: Communication Management = Communication Management Quarterly*, 13, 81–96.
- Багић, К. (2012). *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga.
- Katnić-Bakaršić, M. (1999). *Lingvistička stilistika*. Budimpešta: Open Society Institute.
- Pavlović, D. i Vulić, T. (2012). Комуникација младих и друштвене мреже. У: В. Мишић Илић и В. Лопичић (ур.), *Језик, књижевност, комуникација: језичка истраживања* (187–198). Ниш: Филозофски факултет.
- Stamenković, D. i Vlajković, I. (2012). Језички идентитет у комуникацији на друштвеним мрежама у Србији. У: В. Мишић Илић и В. Лопичић (ур.), *Језик, књижевност, комуникација: језичка истраживања* (212–224). Ниш: Филозофски факултет.
- Škarić, I. (2008). *Temeljci suvremenoga govornišтва*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vilček, D. (2014). Čujemo se fejsom: o razgovornom stilu na Facebooku (s posebnim osvrtom na leksičku razinu). *Hrvatistika*, 7, 95–104.
- Zima, L. (1988). *Figure u našem narodnom pjesništvu*. Zagreb: Globus.

Jelena Lj. SPASIĆ

University of Kragujevac
Faculty of Education, Jagodina
Department of Philology

Nataša A. SPASIĆ

University of Kragujevac
Faculty of Philology and Arts
Center for the Study of Language and Literature

Jelena R. DANILOVIĆ JEREMIĆ

University of Kragujevac
Faculty of Philology and Arts
English Department

Stylistic Devices in Social Media Discussions on Linguistic Topics

Summary

Over the last few decades, Internet-based communication has become an increasingly dominant form of information exchange. Not surprisingly, the development and use of social media have led to language change. At the same time, opportunities have arisen for linguists to explore and analyze the linguo-stylistic characteristics of

social media usage. Therefore, this paper deals with the dilemmas and comments posted by the members of the Facebook and Instagram communities *Jezičke nedoumice* (Eng. Linguistic Dilemmas) and *Dnevna doza pravopisa* (Eng. A Daily Dose of Standard Serbian), as well as the Krstarica forum *Jeziik* (Eng. Language). These communities were formed with the aim of solving linguistic issues and improving the linguistic knowledge of their users.

Our research will focus on the nature of posts and comments on the popular social media websites, in terms of their linguistic and stylistic features. Its aim is to identify and classify these features by examining the rhetorical devices used. The collection of the corpus material relied on the presence of the following stylemes in the social media discussions on linguistic topics: (1) phonostylemes, (2) semantostylemes, (3) syntaxostylemes, and (4) graphostylemes.

Keywords: social media; linguo-stylistic analysis; functional stylistic analysis; stylistic devices; phonostylemes; semantostylemes; syntaxostylemes; graphostylemes.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).